

Slå vakt om folkhögskolan

En rapport om en utbildningsform
under stark press

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning och slutsatser	4
Undersökningens huvudresultat	4
Sveriges Lärares krav	5
Bakgrund	6
Antalet utbildningsplatser blir färre	6
Undersökning	7
Stor oro för folkhögskolans framtid	7
Några lärarröster om det ekonomiska läget	9
Små möjligheter till egen utveckling	9
Arbetsmiljö och organisation	12
Stress	13
Starkt samband mellan stöd från chef och lärares stressnivå	15
Sätt folkhögskolan högre på agendan!	16
Slutsatser	17
Sveriges Lärares krav	18
Metodbeskrivning och referenser	19

Förord

Sverige har i dag 156 folkhögskolor. Med sin unika utbildningsform bidrar de till demokratiutveckling, samhällsengagemang, utjämning av utbildningsklyftor, ökade kunskapsnivåer och större delaktighet i kulturlivet. Pedagogiken kännetecknas av ett aktivt deltagande och anpassas efter deltagarnas förkunskaper och behov. Men trots att folkhögskolorna fyller en så viktig funktion i det svenska samhället är det en verksamhet under hot.

Sveriges Lärares nya undersökning visar att folkhögskolans lärare känner stark oro för verksamhetens framtid. Majoriteten av de medlemmar som svarat vittnar om ökad arbetsbelastning, oro över att kollegor ska sluta och farhågor om att färre deltagare ska klara av utbildningens mål.

Till grund för oron ligger de nedskärningar som landets folkhögskolor tvingas till sedan resurserna kringskurits. Det extra pandemianslaget har slopats utan att det ordinarie anslaget justerats efter inflationen, och inför 2024 aviserades en kännbar minskning av antalet utbildningsplatser. På arbetsplatserna märks de minskade anslagen i form av att färre utbildningar erbjuds, att lärare sägs upp och att deltagargrupper blir större. Lärarnas undervisningstid ökar och deras möjligheter till planering och uppföljning försämras med höga stressnivåer som följd.

Folkhögskolans lärare vittnar dessutom om bristande förutsättningar att fördjupa och bredda sin kompetens. Det är allvarligt eftersom kompetensutveckling är av stor vikt för såväl verksamhetens kvalitet som yrkets attraktivitet.

Dagens nedskärningar är ett led i en större trend där folkhögskolan inte längre värdesätts som den viktiga bildningsinsats den utgör. Många lärare lyfter risken att utbildningsformen ska utarmas eller rent av försvinna. I stället för att från politiskt håll värna om den unika verksamheten, där individer får en andra chans och där kreativitet kanaliseras, sätts den på svältkost och drivs mot likriktning.

För att vända den utvecklingen måste folkhögskolans finansiering stärkas, dess samhällsfunktion värnas och lärarnas arbetsmiljö säkras. Investeringar i folkhögskolan som utbildningsform ger inte bara individer nya utbildningsmöjligheter och livschanser, det stärker också hela vårt samhälle och minskar kostnaderna för skolmisslyckanden, psykisk ohälsa och utanförskap.

Det vore något för våra folkvalda politiker att slå vakt om, snarare än att nedmontera.

Åsa Fahlén

Förbundsordförande, Sveriges Lärare

Johanna Jaara Åstrand

Förbundsordförande, Sveriges Lärare

Sammanfattning och slutsatser

Syftet med folkhögskolan är att vara ett steg till vidare studier, arbete och personlig utveckling, och är därför en viktig del i att stärka individens möjligheter att delta i samhällsutvecklingen och demokratin. Folkhögskolan spelar därför en viktig roll i samhället genom att stärka individens möjligheter att delta i samhällsutvecklingen och utveckla demokratin. Folkhögskolans förutsättningar att genomföra sitt uppdrag har dock genom nedskärningar och andra faktorer försämrats.

Undersökningens huvudresultat

- **Antalet utbildningsplatser blir färre.** Under pandemin genomfördes en tillfällig satsning på folkhögskolan för att möta de konsekvenser som uppstod på utbildnings- och arbetsmarknaden. Detta tillfälliga anslag har nu avvecklats, men på grund av inflationsläget har folkhögskolorna varit tvungna att minska sin verksamhet i långt högre grad än hur det såg ut i början av pandemin. Bara mellan 2023 och 2024 räknar Folkbildningsrådet med att det kommer finnas 1000 färre platser.
- **Folkhögskolans framtid ser inte ljus ut.** Redan nu ser vi att antalet lärartjänster minskar och hälften av de svarande är oroliga över att de minskade anslagen ska få negativa konsekvenser för verksamheten.
- **Det finns små möjligheter till professionell utveckling för lärarna.** Nära hälften svarar att de inte fått någon kompetensutveckling alls det senaste året.
- **Arbetsmiljön för lärarna brister.** Var tredje svarande anser att tiden inte räcker till för förarbete och varannan svarar att det i *ganska låg grad* eller *inte alls* finns tid för rast/återhämtning. Dessutom känner sig en majoritet av lärarna stressade varje dag eller flera gånger i veckan. Den främsta anledningen till lärarnas stress är *möten, konferenser och planeringsdagar, för lite planeringstid* samt *att de inte har tillräckliga resurser för särskilt stöd*.
- **Det finns ett starkt samband mellan stöd från chef och lärares stressnivå.** Av de som svarat att de *aldrig* känner sig stressade uppger 32 procent att de *alltid* eller *för det mesta* kan få stöd av sin chef medan bland dem som känner sig stressade *varje dag* så är det endast 6 procent som svarar detsamma. För lärare som är stressade varje dag är det fem gånger vanligare att de också svarar att de aldrig kan få stöd från sin chef än bland de som svarar att de aldrig känner sig stressade.
- **Sätt folkhögskolan på agendan!** Undersökningen visar att lärare inom folkhögskolan gör skillnad för sina deltagare, och i förlängningen för hela samhället. Men undersökningen visar också att vi går i en riktning där flera verksamheter kommer behöva lägga ner eller förändras så pass mycket att folkhögskoleundervisningens styrka försvinner. Lärarna är inte bara oroliga för egen del utan för sina deltagare och folkhögskolan som helhet. I stället för att utarma utbildningsformen bör den sättas på agendan av politiken.

Sveriges Lärares krav

- **Stärk finansieringen till folkhögskolorna!**

Den ekonomiska situationen är oerhört ansträngd för många folkhögskolor och oron för hur lärarna ska kunna genomföra sitt uppdrag är stor. Det behövs en långsiktig ekonomisk satsning för att stärka folkhögskolornas förutsättningar.

- **Satsa på folkhögskolan som bildningsinstitution i samhället**

I den politiska debatten höjs många röster för att samhället måste bättre ta hand om de som riskerar att hamna i utanförskap. Folkhögskolan bidrar till demokratiutveckling, skapar samhällsengagemang, höjer bildningsnivån och utjämnar utbildningsklyftor. Men i stället för att satsa på att folkhögskolan gör den förda politiken det svårare för folkhögskolorna att genomföra sitt viktiga uppdrag. Politiken bör i stället stärka folkhögskolans roll som bildningsinstitution i samhället och dess möjlighet att erbjuda behovsanpassade utbildningsformer.

- **Förbättra arbetsmiljön för lärare i folkhögskolan**

Lärarnas arbetsbelastning är för hög vilket leder till risk för utmattning eller sjukskrivning. Läraruppdraget är splittrat och allt för mycket tid går till arbetsuppgifter som inte känns relevanta. Huvudmännen behöver ta sitt ansvar för arbetsmiljön och förbättra den.

- **Satsa på kompetensutveckling**

I ett kunskapsintensivt yrke som läraryrket är påfyllnad och utveckling av yrkeskunskaperna en förutsättning för att kunna utveckla full potential i alla delar av karriären. Lärare i folkhögskolan måste erbjudas relevant kompetensutveckling så att de kan få bästa möjliga förutsättningar att genomföra sin undervisning.

Bakgrund

Folkhögskolan är en egen utbildningsform och inte kopplad till annan vuxenutbildning. Idag finns det 156 folkhögskolor i Sverige varav 114 drivs av idéburna organisationer, och 42 drivs av regioner. Inom folkhögskolan kan deltagarna läsa tre olika typer av kurser: allmänna kurser, särskilda kurser och korta kurser. Allmän kurs syftar till att ge behörighet till vidare studier för den som inte är klar med sina grundskole- eller gymnasiestudier. 2022 fanns 21 500 deltagare som läste minst en allmän kurs.

Staten bidrar till folkhögskolornas finansiering genom ett årligt folkbildningsanslag. Att staten ger stöd till folkhögskolan grundar sig i att man politiskt ser att verksamheten bidrar till att stärka och utveckla demokratin. Folkhögskolan bidrar till att en ökad mångfald av människor kan påverka sin livssituation och engageras till att delta i samhällsutvecklingen. Staten väljer även att ge stöd till folkhögskolan då verksamheten bidrar till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället samt då den breddar intresset för och ökar delaktigheten i kulturlivet.

Antalet utbildningsplatser blir färre

Under pandemiåren fördes en nationell politik där folkhögskolan sågs som en viktig resurs i arbetet med att hantera de konsekvenser som uppstod på utbildnings- och arbetsmarknaden. Ett extra anslag tillfördes vilket innebar att landets folkhögskolor kunde utöka antalet platser som erbjöds med 3000 per år. Att detta skulle gälla tillfälligt var tydligt när anslaget infördes. Inför 2023 avvecklades satsningen och det statliga anslaget har återgått till den nivå som fanns före pandemin. Dock har politiken inte tagit hänsyn till inflationsläget vilket har lett till att anslagen till folkhögskolan i realiteten minskat jämfört med hur det var innan det tillfälliga anslaget tillkom. Folkhögskolorna har därför varit tvungna att minska sin verksamhet i långt högre grad än motsvarande de 3000 extra pandemiplatserna.

Inför 2024 har regeringen aviserat ett antal förändringar när det gäller fördelningen av statsbidrag till folkbildningen. Folkbildningsrådets uppdrag att fördela statsbidrag mellan folkhögskolor, studieförbund och studerandeorganisationer upphör och från och med 1 januari 2024 kommer Folkbildningsrådet enbart att fördela statsbidrag till verksamheter inom folkhögskolan. Förändringarna innebär även att statsbidraget delas så att folkhögskolan och studieförbunden hanteras var för sig. Ett stöd om 100 000 tkr per år 2024–2026 införs. (Finansdepartementet, 2023)

Det extra stödet till trots är situationen den att folkhögskolans ekonomi kommer att försämrats ytterligare inför 2024. Folkbildningsrådet har utifrån de ekonomiska förutsättningarna beslutat att antalet platser inom folkhögskolan ska minskas med tre procent 2024, vilket innebär 1000 platser färre än 2023.

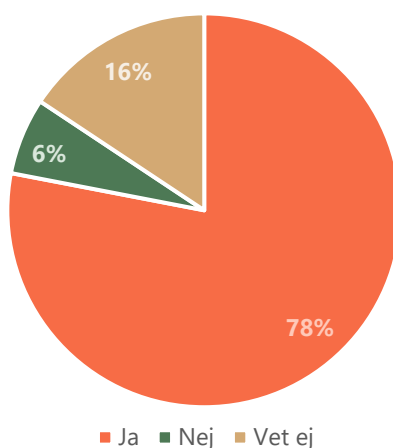
Jan Jonsson, enhetschef för Folkbildningsrådets enhet för statsbidrag, kommenterar beslutet i Altinget i en intervju i december 2023: "Det har aldrig hänt tidigare att vi minskat årsplatserna på det här sättet. Det är klart att det är ett dramatiskt beslut ur den aspekten. Folkhögskolan spelar en viktig roll i samhället och har en unik förmåga att fånga upp deltagare som inte har fått rätt stöd i den ordinarie skolan. Vi hade naturligtvis hoppats på en större satsning på folkhögskolan." (Prah & Gustafsson, 2023)

Undersökning

Stor oro för folkhögskolans framtid

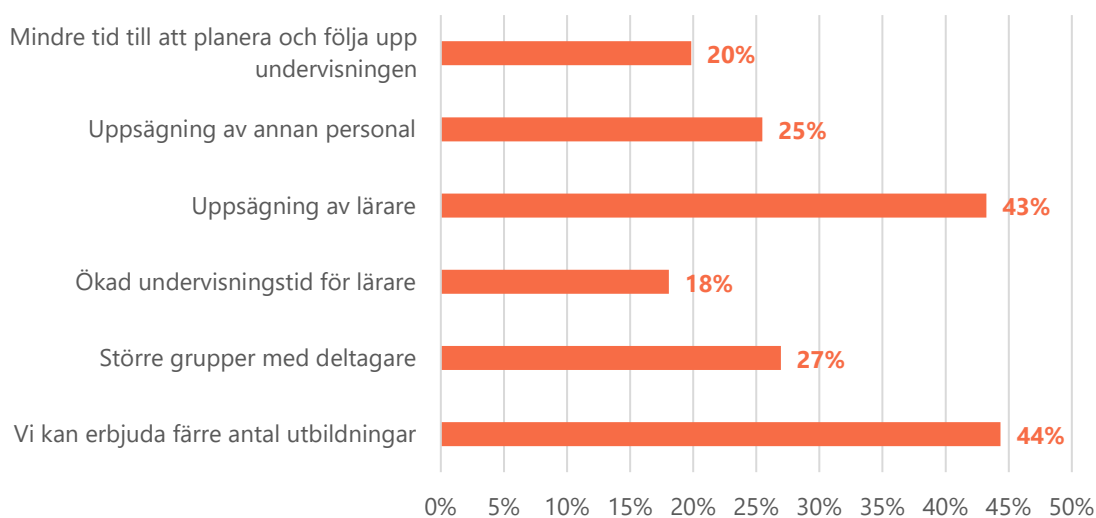
En klar majoritet av de som besvarat enkäten arbetar på folkhögskolor som fått minskade anslag 2023 jämfört med året innan (diagram 1). En del av förklaringen är sannolikt att det tillfälliga anslaget som infördes under pandemin har avslutats, vilket framgår i en del av frisvaren senare i enkäten. Men även de folkhögskolor som planerat för att anslaget inte skulle förlängas upplever en ansträngd ekonomi vilket kan förklaras av att även om anslagen inte har sänkts i kronor innebär den höga inflationen en realsänkning av anslagen.

Diagram 1. Har er verksamhet fått minskade anslag detta år jämfört med det föregående?

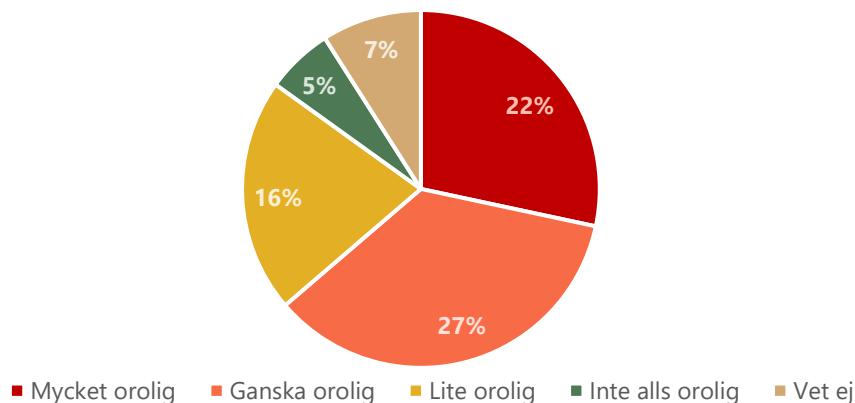
De huvudsakliga konsekvenser som lärarna ser av det ansträngda ekonomiska läget är att folkhögskolan måste minska antalet utbildningar som erbjuds samt att lärare sägs upp. Konsekvenser som att annan personal än lärare sägs upp, att grupperna med deltagare blir större samt att lärares undervisningstid ökar är också relativt vanliga (diagram 2).

Diagram 2. Vad innebär de minskade anslagen för er?

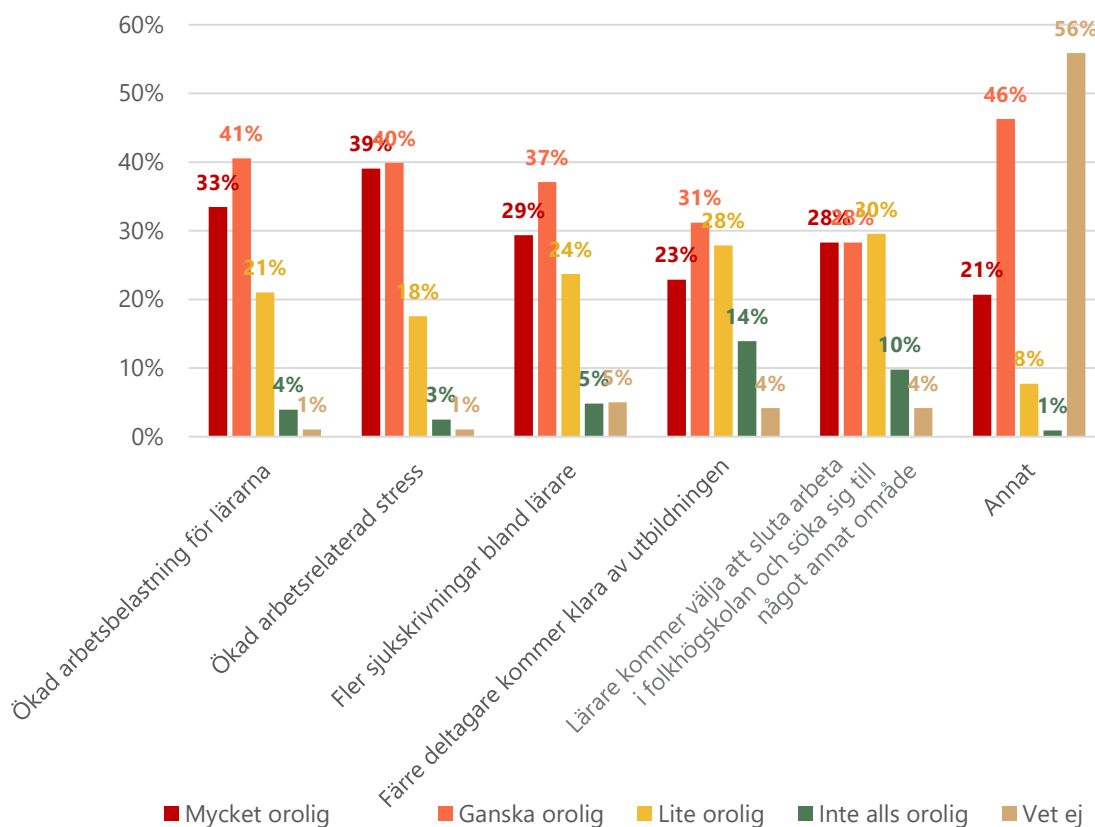
Lärarna i folkhögskolan är generellt ganska eller mycket oroliga (49 procent, diagram 3) över att de minskade anslagen ska få negativa konsekvenser för verksamheten.

Diagram 3. Hur orolig är du över att de minskade anslagen ska få negativa konsekvenser?

Det lärarna är mest oroliga för att de minskade anslagen ska innebära är en ökad arbetsrelaterad stress och ökad arbetsbelastning (diagram 4). 67 procent har svarat att de är ganska eller mycket oroliga över *annat* (diagram 4). 300 svaranden har valt att lämna en kommentar i fritext och av dessa tar en stor andel upp uppsägningar av personal. Av kommentarerna framgår att oron inte enbart rör oro kring lärarens egen anställning eller försämrade villkor, utan många ser risker med att folkhögskolan som utbildningsform ska utarmas eller till och med försvinna.

Diagram 4. Hur orolig är du för nedanstående konsekvenser?

Några lärarröster om det ekonomiska läget

”Den största oron gäller hotet mot folkbildningen generellt och den synen många i samhället har på den. Att vi utgår ifrån att alla ska vara stöpta i samma form fast det snarare blir mer och mer tvärtom i samhället. Den hårda pressen och det hårda klimatet i samhället gör folkbildningen viktigare än någonsin anser jag! Oron är ju i det stora att folkhögskolan som form till slut inte kommer kunna finnas vilket skulle vara förödande. Både för de personer som behöver en andra chans, men inte minst för de som vill utbilda sig inom de kreativa områdena. De flesta av våra musiker och skådespelare i landet har någon gång gått på folkhögskola. Den biten pratas det aldrig om.”

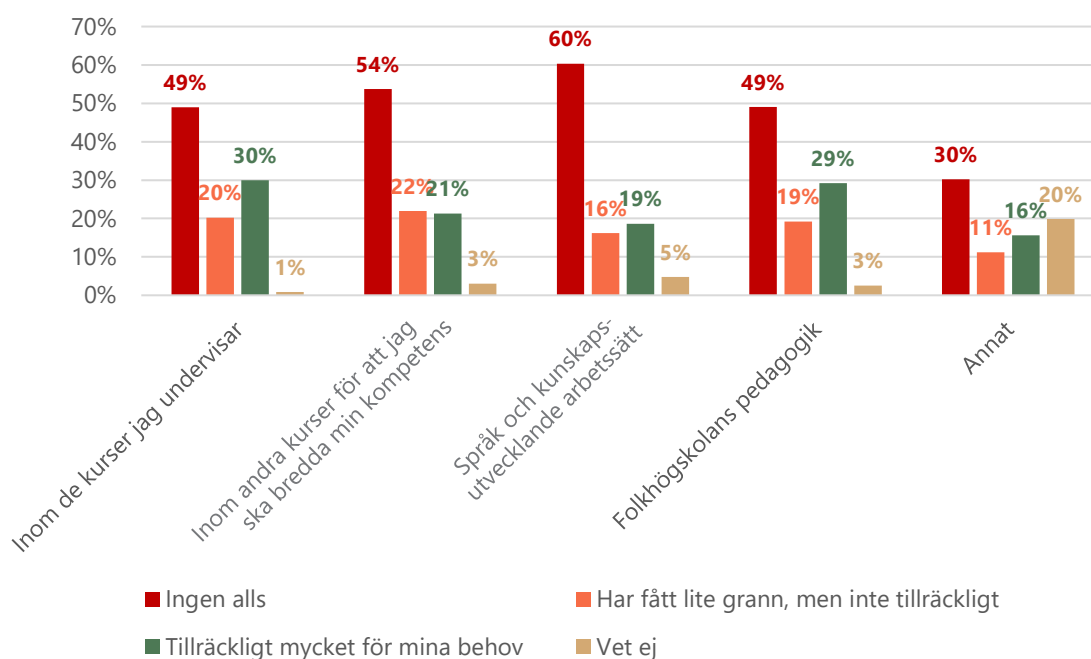
”Ökad press på skolledningen att leverera besparingar. Oro att samhället i stort kommer förlora en viktig plats att fånga upp de som inte klarat av gymnasiet, med ökad risk för allt större utanförskap, kriminalitet, psykisk ohälsa osv. För egen del orolig att lönerna aldrig kommer i kapp, om man väljer att stanna i den här skolformen”.

”Vi har och har haft det svårt redan tidigare med att vårt uppdrag som pedagoger brottas och krockar med de ekonomiska förutsättningarna. Sakta men säkert gör de relativt sett minskade anslagen att våra möjligheter blir mer och mer ansträngda för varje år som går.”

Små möjligheter till egen utveckling

Möjligheterna till kompetensutveckling är av stor vikt för alla lärarkategorier och bör ses som en del av kärnuppdraget. Undersökningen visar att möjligheterna för lärare i folkhögskolan att fördjupa och bredda sin kompetens är mycket små (diagram 5). Av de områden som fanns som alternativ i enkäten är de områden där flest lärare svarar att de fått tillräckligt med kompetensutveckling inom de kurser jag undervisar (30 procent) samt folkhögskolans pedagogik (29 procent). Samtidigt svarar sju av tio lärare att de inte fått tillräckligt med kompetensutveckling inom dessa områden (diagram 5).

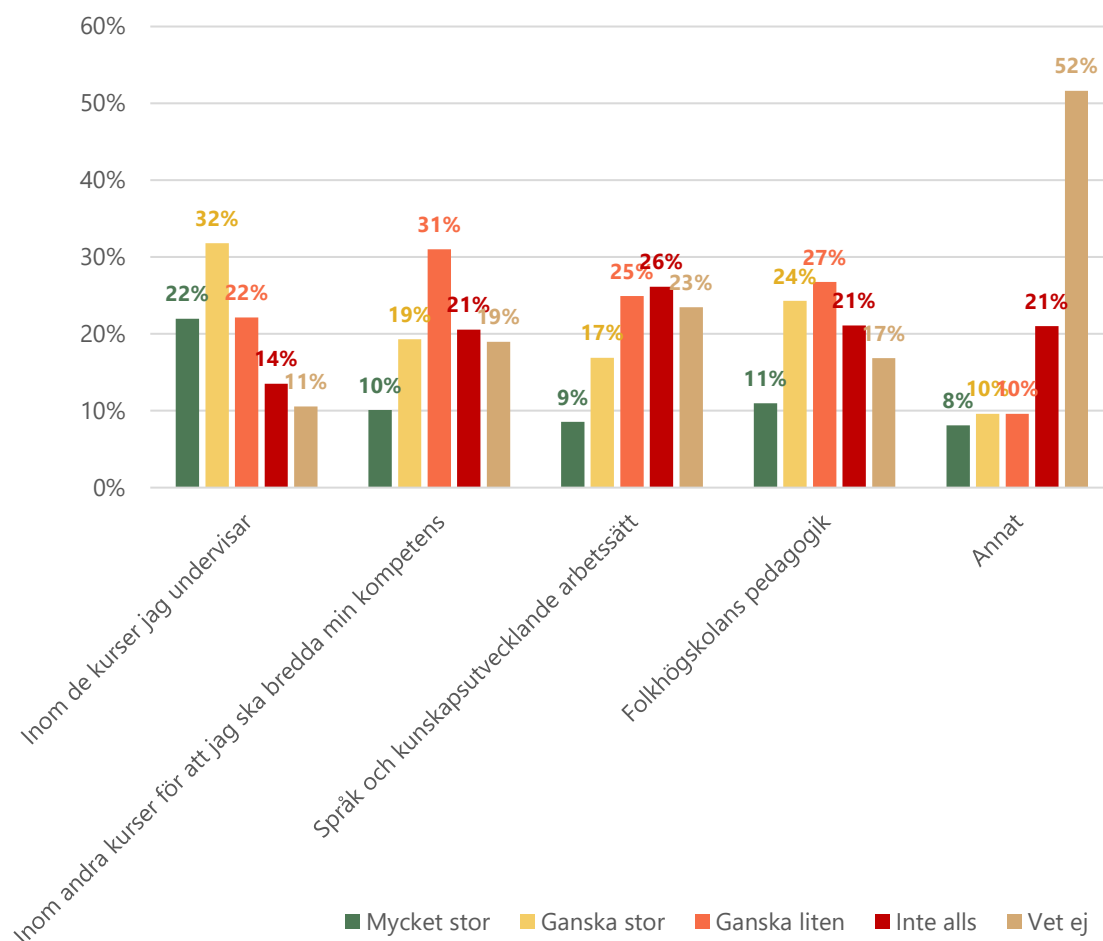
Diagram 5. Hur mycket kompetensutveckling har du fått under 2023 inom följande områden?

Av de som angett andra områden än de föreslagna alternativen är det utbildning inom specialpedagogik och funktionsvariationer som är vanligast enligt frisvaren. Andra exempel som flera lärare tagit upp är olika digitaliseringsutbildningar samt utbildning inom PDV.¹ Några lärare anger att de valt att avstå kompetensutveckling då de inte anser att de har haft tid för det på grund av hög arbetsbelastning.

Som framgår av diagram 6 nedan är lärarnas möjlighet att påverka innehållet i kompetensutvecklingen störst inom områdena *inom de kurser jag undervisar* samt *folkhögskolans pedagogik*. Minst möjligheter att påverka innehållet har lärarna inom *andra kurser för att bredda min kompetens*.

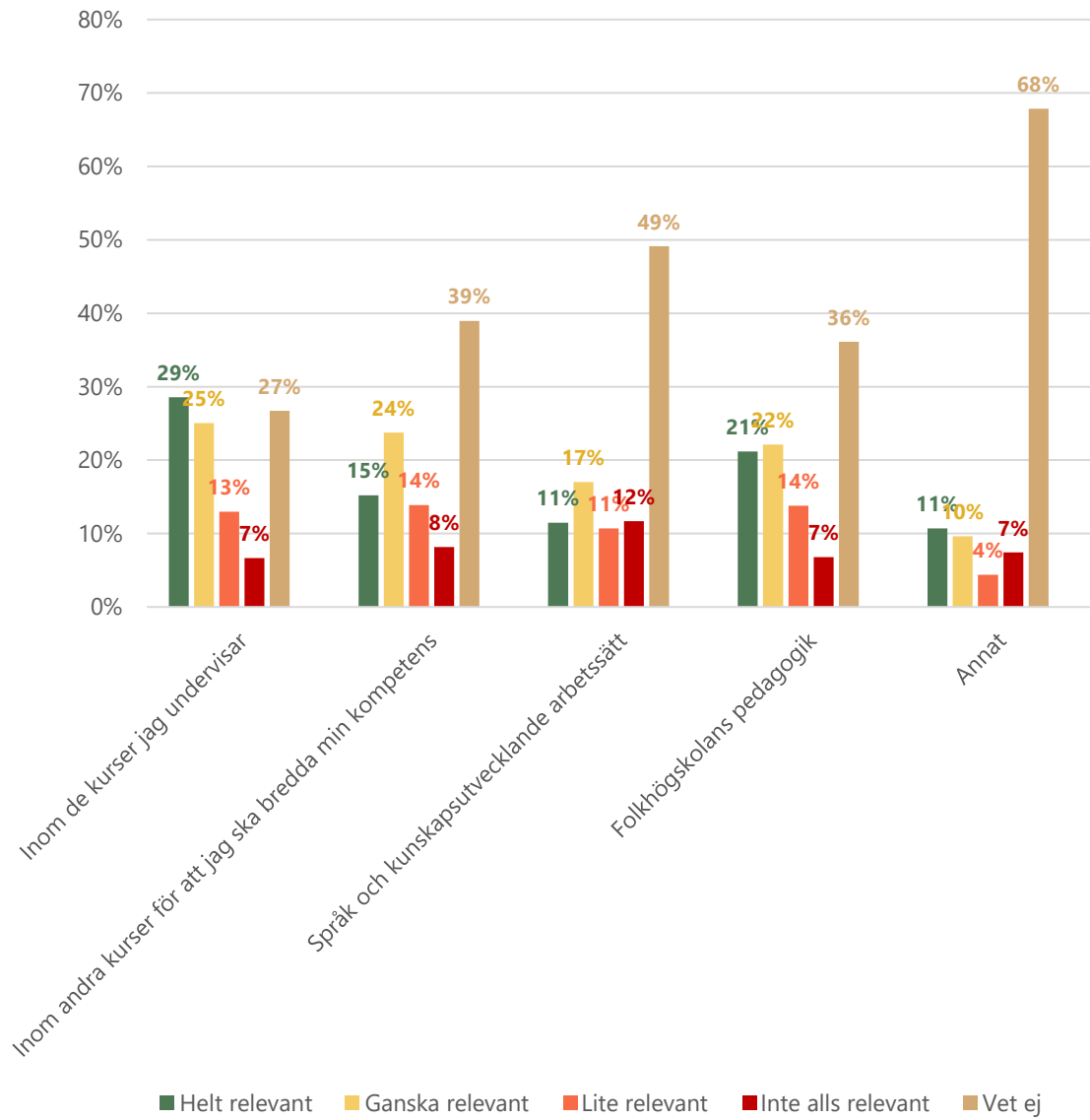
Diagram 6. I förhållande till dina önskemål, i vilken utsträckning har du kunnat påverka innehållet i din kompetensutveckling?

Det finns ett tydligt samband mellan i vilken utsträckning man fått vara med och påverka vilken kompetensutveckling som ska ges (diagram 6) och hur relevant kompetensutveckling man anser sig ha fått. Ju högre påverkansgrad desto mer nöjda är lärarna med kompetensutvecklingens relevans (diagram 7). De som uttrycker att de fått vara med och påverka i högre utsträckning, anser även i något högre grad att de fått tillräckligt med kompetensutveckling inom de olika områdena.

¹ PDV = Pågående dödligt våld, risk- och säkerhetsutbildning om hur personal ska agera vid skolattack.

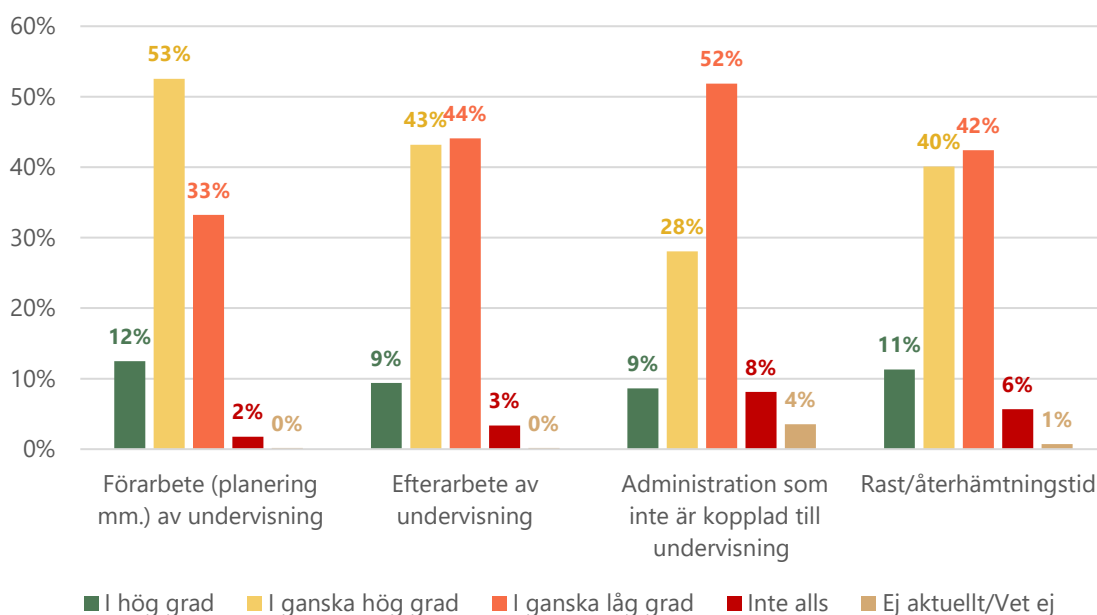
Diagram 7. Hur relevant har den kompetensutveckling du fått varit?

Arbetsmiljö och organisation

En majoritet av de som inom besvarat enkäten anser att de *i hög grad* eller *i ganska hög grad* har tillräckligt med tid till förarbete. Det ska dock ställas mot att fler än var tredje lärare svarar att tiden inte räcker till för detta (diagram 8). Det område där lärarna i lägst grad anser att det finns tillräckligt med tid är administration som inte är kopplat till undervisning (60 procent svarar *i ganska låg grad* eller *inte alls*, diagram 8). Nästan varannan lärare svarar att det *i ganska låg grad* eller *inte alls* finns tid för rast/återhämtning.

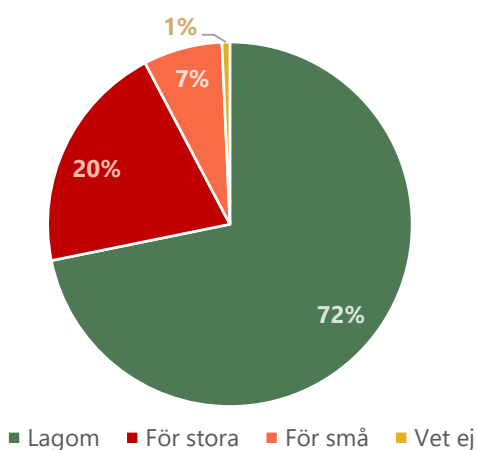
Diagram 8. I vilken grad bedömer du att det finns tillräckligt med tid för:

För stora deltagargrupper påverkar undervisningen negativt

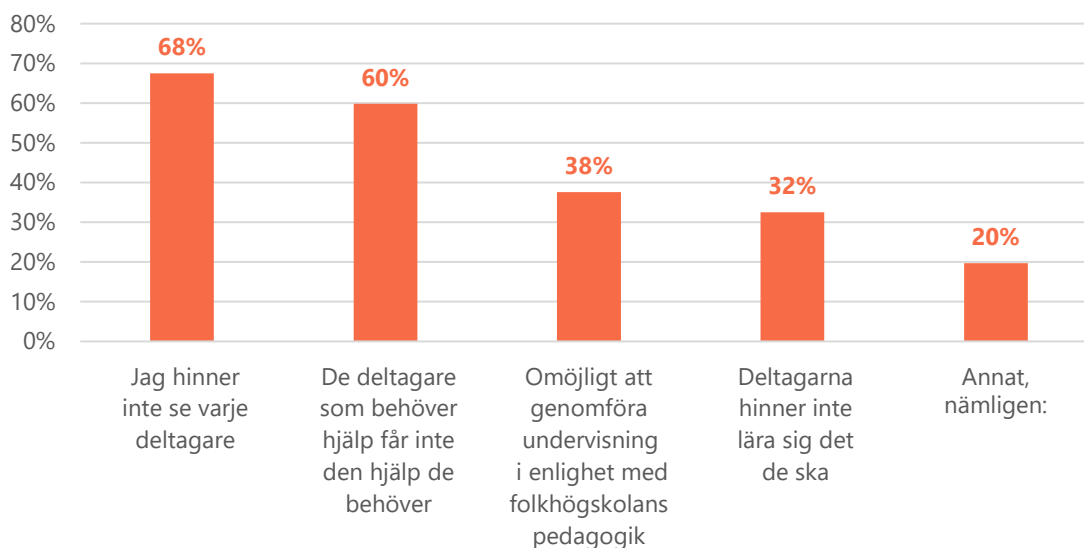
En majoritet av lärarna anser att grupperna de undervisar i är lagom stora (72 procent), 20 procent svarar att grupperna är för stora och 7 procent anger att de är för små (diagram 9).

Diagram 9. Vad är din uppfattning om storleken på deltagargrupperna som du undervisar?

Av de som svarat att de har för stora deltagargrupper är det 68 procent som uppger att en konsekvens av detta blir att de inte hinner se varje deltagare och 60 procent anger att deltagare som behöver hjälp inte får det. Fler än 30 procent av lärarna svarar att för stora grupper får som konsekvens att det blir omöjligt att genomföra undervisning i enlighet med folkhögskolans pedagogik eller att deltagarna inte hinner lära sig det de ska (diagram 10).

Diagram 10. Hur påverkar det din undervisning att ha för många deltagare i en grupp? (Har stora grupper)

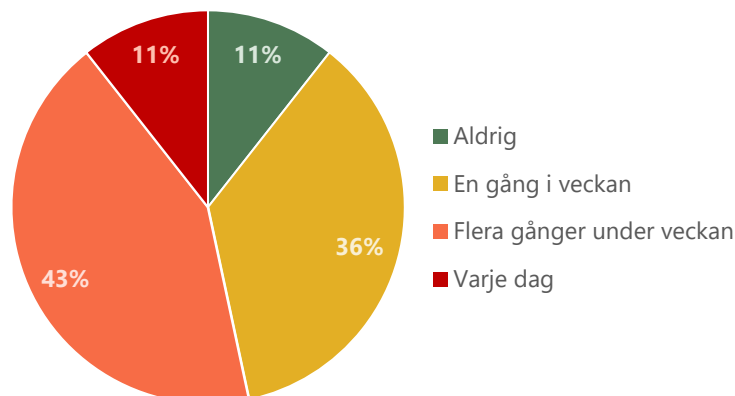

Av de kommentarer som återfinns i frisvaren framgår att elva procent av lärarna anser att undervisningen påverkas inom samtliga områden som fanns i svarsalternativen. Över 20 procent av de som valt att skriva något i fritext tar upp att den egna arbetsbelastningen ökar och att läraren därför upplever en högre grad av stress. 34 procent tar i frisvaren upp att samarbetet och klimatet i gruppen påverkas och att det även blir svårare för läraren att göra nödvändiga anpassningar för varje individ.

Stress

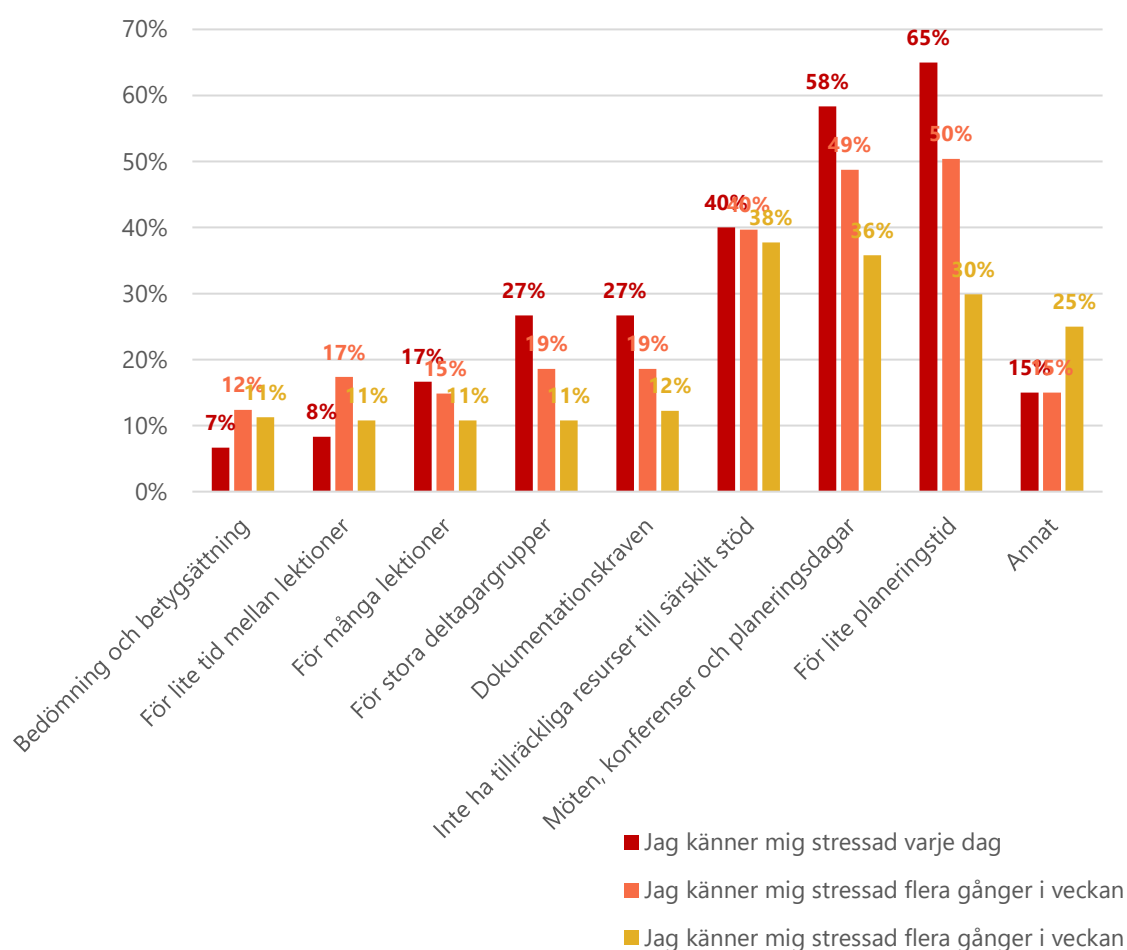
En majoritet av lärarna i folkhögskolan känner sig stressade *varje dag* eller *flera gånger i veckan* (54 procent, diagram 11). Endast 1 av 10 lärare uppger att de aldrig känner sig stressade på grund av arbetet (diagram 11).

Diagram 11. Hur ofta känner du dig stressad på grund av ditt arbete?

De främsta orsakerna till lärarnas stress är möten, konferenser och planeringsdagar, för lite planeringstid samt att inte ha tillräckliga resurser till särskilt stöd. De lärare som uppger att de känner sig stressade flera gånger i veckan uppger i högre utsträckning än övriga att det är annat än de föreslagna svarsalternativen som orsakar stressen. Bland de som upplever att för lite planeringstid är en viktig orsak till stress så är det stor skillnad. För dem som uppger att de känner sig stressade varje dag är det den viktigaste orsaken (65 procent, diagram 13) medan det är 30 procent av dem som uppger att de känner sig stressade flera gånger i veckan som angett att detta är en viktig orsak. Värt att notera är att även flera av dem som i den tidigare frågan uppgett att de aldrig känner sig stressade har valt att besvara frågan om vad som stressar dem och orsaken till stress följer samma mönster som det gör för hela gruppen generellt.

Diagram 12. Orsaker till stress i relation till hur ofta läraren känner sig stressad

Deltagarnas behov och ett splittrat uppdrag stressar lärarna

Av de som har uppgett *annat* som en orsak till stress anger 18 procent av de som skrivit något i fritextfrågan att deltagarnas varierande förutsättningar, mående och stora behov av stöd från läraren är en viktig orsak till stress för läraren. 45 procent av de som svarat *annat* lyfter frågor som rör administration, organisation och ledning. Uppdraget upplevs av dessa som oerhört splittrat och det framgår att lärarna behöver utföra arbetsuppgifter som ligger utanför kärnuppdraget. När det gäller brister i ledningsstrukturen lyfter flera att de har en rektor och/eller skolledning som saknar förståelse för folkhögskolan som utbildningsform. Nedskärningar och att

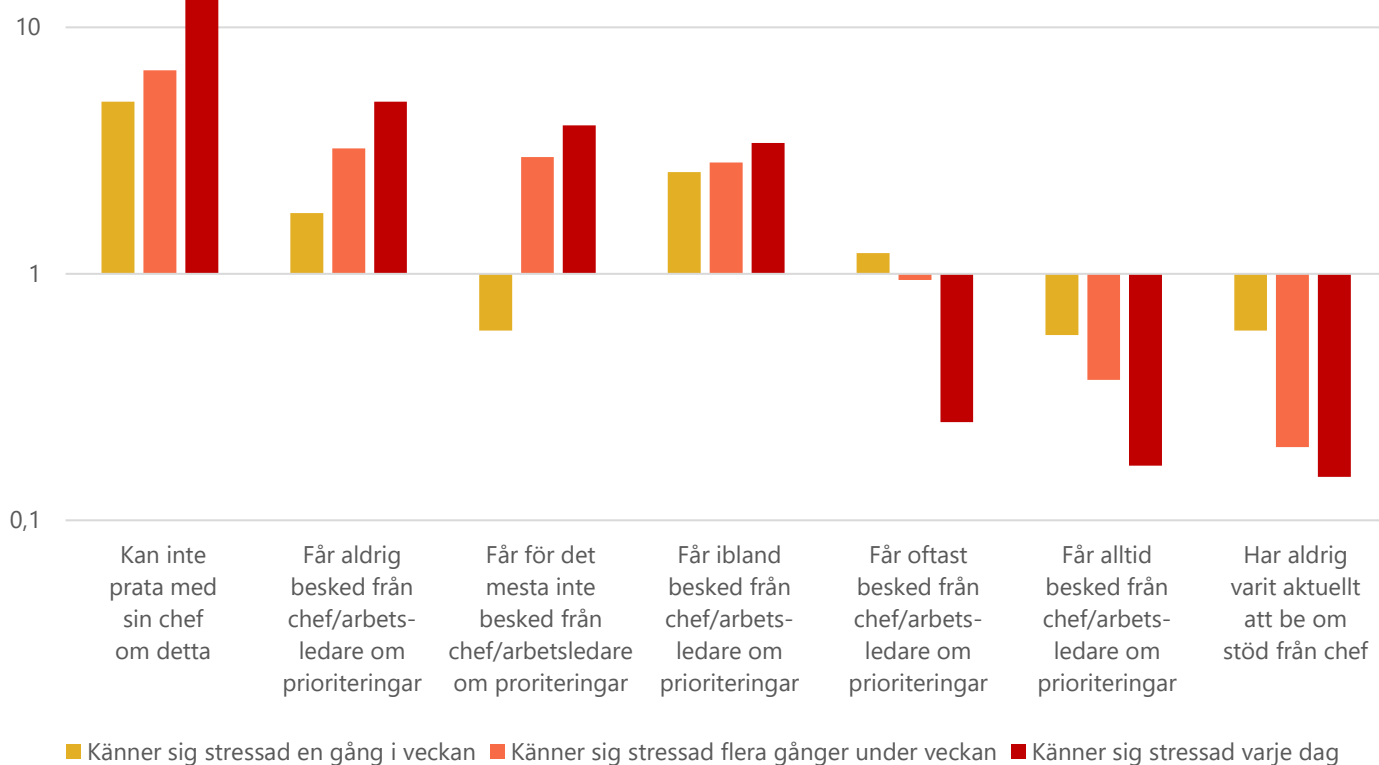
sakna tillräckliga resurser är annat som lyfts i denna grupp. Annat som upplevs som stressande är oro på grund av en ansträngd ekonomi för skolan, nedskärningar samt upplevelsen att den nationella politiken går åt ett håll där folkhögskolan inte längre prioriteras.

Starkt samband mellan stöd från chef och lärares stressnivå

I enkäten har lärarna fått besvara frågan om hur ofta de får stöd av sin chef/arbetsledare att prioritera vad som ska göras i första hand om de har för mycket att göra. Sett till hela gruppen är det vanligast att lärare svarar att de *för det mesta* eller *ibland* (48 procent) kan få stöd att prioritera av chef eller arbetsledare. När resultaten sätts i relation till hur lärarna har svarat på frågan om hur ofta de känner sig stressade framgår det tydligt att det finns ett samband mellan stöd från chef och grad av stress. Av de som svarat att de *aldrig* känner sig stressade uppger 32 procent att de *alltid* eller *för det mesta* kan få stöd från sin chef (32 procent) medan det bland dem som känner sig stressade *varje dag* endast är 6 procent som svarar detsamma.

I diagram 13 framgår hur mycket vanligare respektive ovanligare det är att lärare som uppgett att de känner sig stressade valt ett visst svarsalternativ, jämfört med dem som svarat att de aldrig känner sig stressade. Det är tretton gånger vanligare att en lärare som upplevt att hen känner sig stressad varje dag uppger att hen inte känner att hen kan prata med sin chef om prioriteringar än att en lärare som svarat att hen aldrig känner sig stressad uppger detta. För lärare som är stressade varje dag är det fem gånger vanligare att de också svarar att de aldrig kan få stöd från sin chef än bland de som aldrig känner sig stressade. På motsvarande sätt är det mindre vanligt att en lärare som upplever stress svarar att hen alltid får stöd att prioritera av sin chef.

Diagram 13. Vilket stöd från chef får de som svarat att de känner sig stressade jämfört med de som svarat att de aldrig är det?

Sätt folkhögskolan högre på agendan!

Avslutningsvis fick respondenterna möjlighet att svara på en helt öppen frågan om vilka övriga medskick de hade till undersökningen. 90 lärare tog chansen att dela med sig av tankar kring områden som de övriga enkätfrågorna inte hade lyckats täcka. En del av svaren gav ris respektive ros till det fackliga arbetet som bedrivits under den senaste tiden och ett antal svar betonar ytterligare oron kring nedskärningar, upplevelsen av att andra arbetsuppgifter tränger undan kärnuppgiften samt upplevda brister i den egna verksamhetens ledningsorganisation.

En klar majoritet av svaren på den öppna frågan handlar om folkhögskolan och folkbildningens roll i samhället som helhet. Många röster höjs för vikten av att det måste synliggöras än mer för politiker att folkhögskolan spelar en mycket stor roll för samhället som helhet och särskilt för de individer som först genom folkhögskolan får rätt möjligheter att utvecklas och utbilda sig. Lärarna känner en stark oro för att flera verksamheter kan komma att behöva läggas ner eller förändras så till den grad att det som är folkhögskoleundervisningens styrka inte längre blir möjligt att genomföra. Några lärarröster ur undersökningen:

”Den här skolformen är fantastisk när vi som pedagoger får tid och utrymme och resurser att göra vårt jobb, när vi inte får det riskerar vi att bli något annat och i värsta fall kloner av annan vuxenutbildning.”

”Folkhögskolorna har större betydelse för de grupper som av olika anledningar inte passar in i det svenska skolsystemet, läs grundskola, gymnasium, universitet än vad beslutsfattare i regering och riksdag tror.”

”Se till att de som bestämmer (makten och pengarna) förstår nyttan och styrkan av att ha folkhögskolor kvar. Mångfald inom utbildningssektorn är bra.”

”Informera politikerna om folkhögskolan, vår betydelse för att motverka utslagning och kriminalitet.”

Slutsatser

Lärarna i folkhögskolorna i Sverige känner stor oro. Som situationen är just nu är den ekonomiska situationen för många av folkhögskolorna oerhört ansträngd – och många lärare oroar sig för att den kan komma att försämrats ytterligare. Konsekvenserna av den utbildningspolitik som förs i landet just nu kan bli stora, inte bara för lärare i folkhögskolan utan för bildningsnivån och demokratin i Sverige. Folkhögskolan tog ett stort ansvar både under flyktingkrisen 2015 och under Covid-19-pandemin och bidrog till att många fler individer än vad som varit möjligt utan deras insats kunde integreras i samhället, utveckla sin kompetens för att bättre möta arbetsmarknadens behov eller komplettera kunskapsluckor från tidigare skolgång. När den nationella politiken nu ser andra behov och gör andra satsningar än tidigare år innebär det att folkhögskolan som utbildningsform får ordentligt minskade anslag. Detta innebär att folkhögskolorna tvingas att antingen organisera verksamheten på ett sätt som förändrar folkhögskolan i grunden, eller helt enkelt minska eller avsluta sin verksamhet. Även om folkhögskolan under ett antal år erhållit anslag som varit tillfälliga innebär en återgång till de summor som anslogs perioden innan en reell sänkning bland annat på grund av den höga inflationen.

Flera av resultaten i denna undersökning känns igen från andra delar av utbildningsväsendet. Lärarnas arbetsbelastning är för hög vilket leder till att många känner sig stressade så ofta att det finns risk att drabbas av utmattning eller sjukskrivning. Framför allt är det andra arbetsuppgifter än de som är direkt kopplade till undervisning som tar tid från kärnuppgiften. Läraruppgiften blir splittrat, för mycket tid går åt till möten som inte upplevs som relevanta och deltagarna har större stödbehov än vad det finns resurser till att möta.

För att kunna verka som lärare och ge sina deltagare bästa möjliga förutsättningar är kompetensutveckling och fortbildning nödvändigt. Lärare i folkhögskolan erbjuds inte kompetensutveckling i den utsträckning de har behov av och nära nog hälften uppger att de inte fått någon kompetensutveckling alls det senaste året.

Folkhögskolan fyller en mycket viktig funktion i det svenska samhället. Både för att fånga upp de individer vars behov inte kunnat mötas inom ramen för grundskola eller gymnasium och för nyanlända, samt för hela samhällets demokrati- och kulturutveckling. I den politiska debatten höjs många röster för att samhället bättre måste ta hand om de som annars riskerar att hamna i utanförskap, och i de allra flesta sammanhang anses utbildning vara en nyckel till förändring. Det finns även en hög politisk medvetenhet om att Sverige i framtiden kommer ha ett stort behov av arbetskraft med annan kunskap och andra kompetenser än de vi känner till i dag. Inom ramen för folkhögskolans verksamhet finns goda möjligheter att bidra till detta. Med den utveckling vi ser just nu finns en stor risk att den resursen inte tas tillvara. Lärarna i folkhögskolan har med andra ord fog för sin oro.

Sveriges Lärares krav

- **Stärk finansieringen till folkbildningen!**

Den ekonomiska situationen är oerhört ansträngd för många folkhögskolor och oron för hur lärarna ska kunna genomföra sitt uppdrag är stor.. Det behövs en långsiktig ekonomisk satsning för att stärka folkbildningens förutsättningar.

- **Satsa på folkhögskolan som bildningsinstitution i samhället**

I den politiska debatten höjs många röster för att samhället måste bättre ta hand om de som riskerar att hamna i utanförskap. Folkhögskolan bidrar till demokratiutveckling, skapar samhällsengagemang, höjer bildningsnivån och utjämnar utbildningsklyftor. Men i stället för att satsa på att folkhögskolan gör den förda politiken det svårare för folkhögskolorna att genomföra sitt viktiga uppdrag. Politiken bör i stället stärka folkhögskolans roll som bildningsinstitution i samhället och dess möjlighet att erbjuda behovsanpassade utbildningsformer.

- **Förbättra arbetsmiljön för lärare i folkhögskolan**

Lärarnas arbetsbelastning är för hög vilket leder till risk för utmattning eller sjukskrivning. Läraruppdraget är splittrat och allt för mycket tid går till arbetsuppgifter som inte känns relevanta. Huvudmännen behöver ta sitt ansvar för arbetsmiljön och förbättra den.

- **Satsa på kompetensutveckling**

I ett kunskapsintensivt yrke som läraryrket är påfyllnad och utveckling av yrkeskunskaperna en förutsättning för att kunna utveckla full potential i alla delar av karriären. Lärare i folkhögskolan måste erbjudas relevant kompetensutveckling så att de kan få bästa möjliga förutsättningar att genomföra sin undervisning.

Metodbeskrivning och referenser

Metodbeskrivning

Denna undersökning är gjord på Sveriges Lärares medlemmar i folkhögskolan, oberoende om det arbetar som lärare eller som något annat. Undersökningen är gjord på ett totalurval av medlemmar med anställning inom folkhögskolan i september 2023.

Urval och svarsfrekvens till denna undersökning

Målgruppen för den här undersökningen var lärare och övrig personal som arbetar i folkhögskolor. Den stora majoriteten av de svarande är lärare (96 procent). De som inte är lärare har endast fått frågorna om folkhögskolans ekonomi.

Det slutgiltiga nettourvalet och svarsfrekvensen framgår av tabell M2.

Tabell M2: urval och svarsfrekvens	Antal	Andel
Bruttourval	2 431	100%
Felaktiga kontaktuppgifter	102	4%
Ej i målgrupp	14	0%
Nettourval	2 315	100% (95%)
Internbortfall	1 695	
Antal fullföljda	620	
Svarsfrekvens beräknat på bruttourval		26%
Svarsfrekvens beräknat på nettourval		27%

Datainsamling

Datainsamlingen genomfördes under perioden 27 september till 22 oktober 2023.

Totalt skickades tre påminnelser.

Referenser

Finansdepartementet. (2023). *Budgetproposition 2024, utgiftsområde 17*.

Prahl, R., & Gustafsson, A. (den 19 December 2023). *Tusen platser försvinner från folkhögskolorna nästa år*.

Sveriges lärare har det viktigaste samhällsupdraget – att ge våra barn och elever en likvärdig utbildning av hög kvalitet. Och lärare ska ha bra löner och bra villkor. Som det största akademikerförbundet jobbar vi för att göra skillnad för Sveriges lärare och studie- och yrkesvägledare. Med 300 000 medlemmar är vi en kraft att räkna med på varje arbetsplats.

Sveriges Lärare

sverigeslarare.se/undersokningar — SVLU015 2024-04